

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА РИСУ В ПІВДЕННОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Р.В.МОРОЗОВ – к. е. н., Херсонський ДАУ

Результати роботи сільськогосподарських підприємств істотно залежать від умов виробництва. Умови виробництва можна розділити на три групи: природні і кліматичні; місце розташування господарства; економічні умови виробництва. Кожну з цих груп характеризує відповідна система показників. Тільки з урахуванням конкретних умов можна об'єктивно оцінити результати діяльності рисосіючих сільськогосподарських підприємств і намітити шляхи подальшого розвитку галузі рисівництва.

Протягом 90-х років спостерігалися несприятливі економічні умови для всього агропромислового комплексу України (порушення господарських зв'язків, зміна податково-цінової політики, зменшення надходжень матеріально - технічних ресурсів тощо), які негативно вплинули на діяльність сільськогосподарських підприємств. Аграрний сектор України у 1991–1994 рр. працював в умовах гострої економічної кризи (не вистачало паливо – мастильних матеріалів, мінеральних добрив, запасних частин; склався диспаритет цін (розрив між індексами цін на сільськогосподарську і промислову продукцію, що надходила в сільське господарство). Втративши купівельну спроможність, сільське господарство різко зменшило закупівлю технічних засобів, мінеральних добрив, внаслідок чого зменшилося виробництво продукції. Всі ці негативні ознаки вплинули на розвиток галузі рисівництва.

Аналіз сучасного стану розвитку галузі показав, що за період 1990 - 2000 рр. посівна площа під культурою рис в Україні зменшилася з 28,1 до 25,0 тис. га, у тому числі в Автономній Республіці Крим - з 16,7 до 15,7 тис. га, в Одеській області - з 5,2 до 3,9 тис. га, в Херсонській - з 6,2 до 5,4 тис. га. Валовий збір рису за період 1990-2000 рр. в Україні зменшився з 1413,4 до 1005,0 тис. ц, у тому числі в Автономній Республіці Крим - з 1035,4 до 695,5 тис. ц, в Одеській області - з 214,2 до 132,6 тис. ц. Головними економічними причинами спаду виробництва рису були підвищення цін на енергоносії, порушення господарських зв'язків, втрата ринків збуту, високий рівень інфляції.

Слід зазначити, що починаючи з 1999 р. спостерігається поступове підвищення посівних площ під сільськогосподарською культурою рис, зростання обсягів виробництва рису в Україні, наближення обсягів та структури виробництва до докризового рівня.

Показники економічної ефективності виробництва рису в зоні рисосіяння Херсонської області за період 1990-2000 рр. наведені у табл. 1.

Виробництво рису є ефективним і економічно доцільним для рисосіючих сільськогосподарських підприємств за умов досягнення врожайності рису рівня 25,1 ц/га, при цьому забезпечується чистий прибуток на рівні 498,74 грн./га при рівні рентабельності 67,65 % (табл. 1).

Таблиця 1 – Показники економічної ефективності виробництва рису в Херсонській області за період 1990 – 2000 рр.

Показники економічної ефективності	Херсонська область	У тому числі		
		Скадовський район	Голоприс-танський район	Каланчацький район
Урожайність, ц/га	25,10	29,80	17,10	22,60
Затрати праці на 1 ц рису, люд.-год.	0,37	0,26	0,72	0,43
Собівартість 1 ц, грн.	29,37	25,11	43,58	31,77
Вартість продукції з 1 га, грн.	1235,92	1492,98	853,29	1078,02
Прибуток з 1 га, грн.	498,74	744,70	108,07	360,02
Рівень рентабельності, %	67,65	99,52	14,50	50,14

Дослідження ефективності виробництва рису за показниками ефективності системи землеробства по валовій продукції і чистому доходу дає можливість виявити рівень ефективності окремих прийомів організації виробництва, визначити економічну доцільність вирощування рису та оптимально використовувати ресурсний потенціал галузі.

Результати роботи сільськогосподарських підприємств залежать від природних та економічних умов виробництва. Аналіз природно-економічних умов та агроресурсного потенціалу зони рисосіяння показав, що в Херсонській області створені достатні умови для вирішення складних економічних завдань галузі рисівництва і досягнення високих виробничо-фінансових результатів. Ефективність використання земельних ресурсів галузі рисівництва зумовлена структурою сільськогосподарських угідь, а ступінь ефективності визначається врожаєм рису. Структуру земельних ресурсів зони рисосіяння характеризують такі масштабні аспекти: загальна площа в територіальному вимірі становить 78955,6 га, або 100 %, у тому числі: сільськогосподарські угіддя – 62812,1 га (79,5 %), ліси та інші лісові площі – 1005,5 га (1,3 %), води – 5130,5 га (6,5 %), інші землі – 10006,5 га (12,7 %). Площа рисових сівозмін становить 15667 га, або 29,4 % ріллі зони рисосіяння.

За останні роки в зоні рисосіяння Херсонської області виникла складна екологічна ситуація. Основними причинами таких змін були: багаторічні скиди дренажних вод; підтоплення посівних площ. У су-

часних умовах в зоні рисосіяння Херсонської області формується техногенний тип агропромислового комплексу.

Одним з основних критеріїв еколога – економічної ефективності використання земельних ресурсів може бути коефіцієнт екологічної стабільності території (формула 1).

$$K_{\text{ЕК.СТ}} = \frac{\sum K_i \times S_i}{\sum S_i} \times K_p \quad (1),$$

де $K_{\text{ЕК.СТ}}$ – коефіцієнт екологічної стабільності території;

K_i – коефіцієнт екологічної стабільності угідь i – го виду;

S_i – площа угідь i – го виду;

K_p – коефіцієнт морфологічної стабільності рельєфу ($K_p = 1$ – для стабільних територій).

Коефіцієнт екологічної стабільності територія рисосіяння Херсонської складає 0,31, що свідчить про екологічну нестабільність. Серед рисосіючих районів Херсонської області Голопристанський район характеризується як середньо стабільна територія (0,52), Скадовський – нестійко стабільна територія (0,38), Каланчацький – нестабільна земельна територія (0,28).

Екологічнозбалансоване функціонування галузі рисівництва потребує обмежень у використанні системи захисту рослин, збалансованого за елементами живлення застосування мінеральних добрив та інших засобів хімізації, яке виключає забруднення навколишнього середовища і забезпечує зростання обсягів виробництва рису.

Підвищення еколога-економічної ефективності виробництва рису повинно базуватися на послідовній реалізації ряду принципів. Такими принципами в першу чергу є державне сприяння новим технологіям; вирішення екологічних проблем найбільш ефективним чином; пріоритетність природоохоронних цілей; збалансованість економічних, соціальних та екологічних показників галузі рисівництва.